

Koolilõpõtaja suur mõtlõminõ: ruttu

Kõik tiidvä', õt õga kooliaastaga lõpuh om lõpopidodõ aig — om naaru, pisarit, ninni', paprõmajandust ja om iks s'oo vana är' kulunu' kūsūmine, a õgal aastagal vahtsõh rühh: «Miä edesi saa». Määntse' omma' Setomaa nuuri plaani' tulõvikuh, s'ood kävegi NUTOVI MIRJAM uurmah.

Ivanovi Eduard (16) lõpet s'oo aastaga Obinitsa-Meremäe kooli, koh tä oppõ 10 aastaka. Nii timä imä ku ka esä omma' Vinnemaalt peri ja näide kodonõ kiil om vinne kiil. Eduard üteli, õt edimätseh klassih jäi tä istma, tä mõista-as hõste eesti kiilt. No' Eduardiga kõnõldõh saa-ai' midägi' arvu, õt timä imäkiil om vinne kiil. Ja ts'ura sõbra' omma' üldnõ', õt Eduardil om hoopis keele man tunda ts'uut eesti keele hõngu.

«Ma' arva, õt ku elät Eestih, sis om iks vaja eesti kiilt mõista' — nii om kerget ellä'.» Eduard eis' om uma eksami tulõmuisiga' rahul. Edesi taht Eduard minnä' Vastseliina gümnaasium. Sinnä' om hüä kotost k'avvu' ja nii jääs sis viil aigu mõtõlda', õt määnest aamõtit tahasi' oppi'.

Meremäe koolst omma' Eduardil hüä' mälestuse', õnne inemisi võisi' inäbä olla'. Kooli man meelü-üs tuu, õt nädalih tull paar kõrda niisama Obinitsa kuuli sõita', sääne ilmaas'alda' edesi tagasi sõitlõminõ vāsūtās.

Umast vabast aost saasõ Eduard sõpruga' kokko ja kääväs' sis mõni kõrd ka' korvaplli mängmah.

Eduard arvas, õt ku tä saa 26 täüs, tuu tähendās, õt kümne aastaga peräst, sis elās tä kohki' liinah ja k'au sääli tüül. A umma kodokotust unõhta-ai' tä kunagi' ar'. «Kiä' tuu tiid midä tulevik tuu ja kuis rahha om ja vai võisi' eiski' siih uma kodo tetä'. Olõsi' siih määnegi' firma koh

tüütä' ja mastasi' hüvvä palka, sis võisi' kül' Setomaalõ jäää' ja siih ellä', elo siih om otav.»

Miss'oo keskkoolih oll nii ku Verska gümnaasiumihki' kats lõpupito, üts põhikooli ja tööõõ gümnaasiumi uma.

Oppari Robert (16) üteli, õt timä tii vii edesi Tartohe ja sääli tä lätt Hugo Treffneri gümnaasiumi edesi oppma. «Võro-maale olõ-õi' mõteht kohegi kuuli minnä' ja nii oll ainumas võimalus Tarto vai Nõo reaalkuul.» selet nuurmiis umma valikut.

Olõsi' siih määnegi' firma koh tüütä' ja mastasi' hüvvä palka, sis võisi' kül' Setomaalõ jäää'

Roberti meelest olõ-õi' väiko' klassi' määnegi' eelis, õt piasi' kodopaika kuuli jäämä: «Kiä' oppi' taht, tuu opp õgal puul, ütškõik ku' veid'õ' sino-ga' tegeldās. Gümnaasiumih oll nätä', õt ku klassih om katõsa õpilast, õgas sis tuuperäst olõ-õi' viil kuld ja hõpõ medalidõga lõpõtaji, pareba' tulõmusõ' omma' hoopis suurõbih koolõh.»

Tahasi' maal ellä'

Robert eis' lõpõtt Miss'oo Keskkooli põhikooli kiituskiräga'. Kõgõ rohkõba miildü Robertilõ uma kooli man tuu, õt koolih sai kõigilõ tereh üldä' ja kõik tundsõ' kõiki. A tõõsõlt puult oll tälle vasta miilt tuu, õt näide koolih tull õpilaisil hindil klassiruumõ korsta'. Robert, kiä' om imä puult seto, mõist ka veid'okõsõ kõnõlda'. Pia kõik timä sõbra' omma suurõ' võrkpalli mängja'. Tä eis' luut, õt Tartohe saa tä uma suurõba hobiga', võrkpalliga', edesi tegeldä'.

Robert usk, õt haridusõga' saa kõkkõ ja timä taht minnõ' arhitektuuri opma. Nii ku tõisilgi' nooril, om ka Robertil tuu sama murõh — tahasi' maal ellä', siih om elo parep, a olõ-õi' tüüd ja palga' omma' väiko'.

Koh vai midä Robert kümne aastaga peräst taht tetä', üteli nuurmiis nii: «Unistuisi om õgasagamatsi, a õnnõ mõnõ' näist lääva' täide. Ma' tahtnu' õt kõik olõs kõrrah ja saasi' ellä'.» Kūsūmisõ pääle, õt kas tä eis' taha-ai' määnestki' firmat tetä' ja hoopis tõisilõ tüüd anda', mõsta-ai' Eduard, Robert õga ka' tõõsõ' noorõ' midägi' üldä' — parep olnu' ku' kiäki' tõõnõ toukasi' mäntsegi as' a k' auma ja nimä' saasi' sääli tüüd vai midägi' tetä'.

Verska gümnaasiumi põhikooli lõpõtanu' Kütü Martin (16) om kindla, õt timä jääs Verskahe keskkuuli ja tuuperäst, õt sis tä saa bändih «Zeto» trummõ edesi mängi'. Martin tunnisti, nii ku tõõsõki' noorõ', õt õga tä suurt vaiva eksamidõ opmisõga' näe-es ja tuuperäst, õt oll laiskus ja suvi. Ku

KAAREL KANARIK: «Kuul om läbi ja tulõvik om liih»

muidõ õks ütjago nuuri olõ-õi' rahul eloga', tuuperäst õt kodokandih õigõtt ello toimu-ui', sis Martin üteli, õt timä meelest tuu nii olõ-õi', timä nii arva-ai'.

Martinil oll s'ool aastagal valu kats lõpupito — tä lõpõtt ka Verska muusikakooli akordioni eriala. Sügüest taht nuurmiis naada' kitarril opma. A s'oo, õt bänd timä jaos om kõgõ tähtsõp, om kindla. Nuurmiis mito kõrda üteli, õt pääasi om bändi tegeminõ. Ts'ura tunnisti, õt

kotoh näil kiäki' õigõthe muusikaga' tegel-ei', a imä oll timmä väelüisi muusikakuuli pandnu'.

«Ma inne olõ-õs säänest pilli ku akordion nännügi', a parhilla' meelüs tuu pill mullõ väiga', timäga' saa õgasagamatsi ilosit mänge'.» Tuu minkõ peräst ts'ura gümnaasiumi edesi lätt, a lää-ai' aamõtkuuli, om tuu, õt tä tiia-ai' viil midä tä tahasi' oppi.

«Mul olõ-õi' säänest asja, mia' mullõ täpselt moka müüdä om. Ku ma' midägi' opma lää,

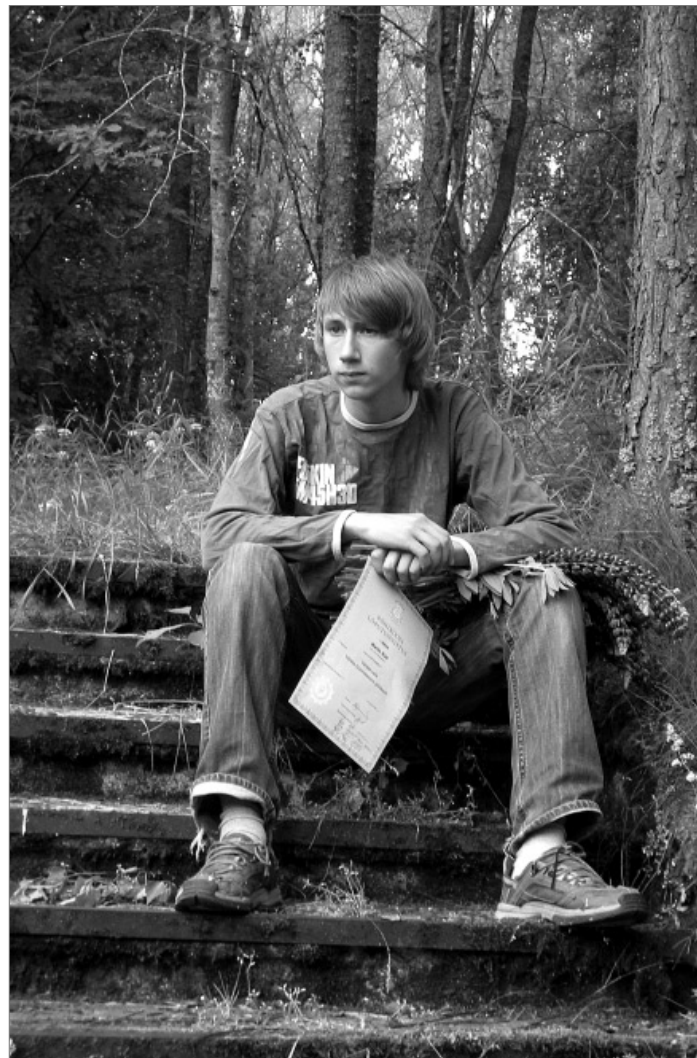
TIMMO MARGUS

Setomaa Valdu Liidu vedosnik

«Meil om uuringutulõmus, mia' näütās, õt midä vanõbast inemise' saava', tuud pessimistlikumas nimä' läävä'. Gümnaasiumi lõpuh om inemise positiivsema' ja tahtva' ellä' Setomaal. Muidogi' om õigõ, õt kõgõpäält piasi' tekkuma tasuva' tüükoha' ja ettevõtluskeskkund — tii', internet jne. Tõõnõ puul om leidliku', mõtlõva' inemise', kiä' mõistva' s'ood võimaluist är' kasuta', eis' ettevõtluist alosta' vai sis ummi hüvvi mõttit mõnõh tõõsõh ettevõttõh rialisiri'. Viimäts aastaga joosul om umbõs 100 inemist, kiä' om tulnu' Käsitüü Kokko ja MTÜ Setomaa Turismi mõttõga', tahtmisõga', õt kuigi' muudu hindä tüüprobleeme lahenda'. Õpilaisi seisukohalt olõmi' otsnu' ja löüdnü' lahenduisi: noorõ' saava' Setomaa abiga' minnä' Maaülikuuli. Ka' aamõtkooli lõpõtajil om võimalik väigokõist stardirahha taotõlda'. Noor' eis' võisi' olla' hakkajaba' ja meid kõõ tültä'. Ku om määnegi' mõtõh, sis võisi' tulla' tuuga' mii' mano, õt üteh kuuh mõtõlda' ja midägi' vällä märki'. A tuu muidogi' tähendä-ai', õt mii' jäämi' uutma, õt kunas nuur mii' mano tulõ. Mii' õks eis' ka' proomi nuuriga' kokko saia' ja kõnõlda'.»

EDUARD IVANOV: «Jess, kuul on läbi!!!»

MARTIN KÜTT: «Tsuuda, kuul on läbi»